

OSLO 25.09.2016

OVERINGENIØR DAG-INGE ØIEN
SEKSJON SEKSJON FOR NATURHISTORIE
NTNU

LAV VANNSTAND I HAMMERVATNET

Jeg viser til vår raske telefonsamtale om den lave vannstanden i Hammervatnet torsdag 1.september.

Vi er tre søsken som har overtatt våre foreldres sommersted i Oset på Vatn gård. Hytta ligger der Fossingelva renner ut i vannet. Vi har tilbrakt alle våre somre der fra vi var barn. Vår mor var født på Vatn gård i 1926. Stranda fra Fossingelva til Dullumbekken (ca. midt i våtmarka) tilhører gården. Etter det vi kan huske har det ikke vært problemer med vannstanden før på slutten av nittitallet, men de siste 15-20 år har det altså vært flere episoder med ekstremt lavt vann. Slik var det også i år. Dette faller i tid sammen med utvidelse av produksjonen ved Åsen settefisk AS.

I juli var det såpass ekstremt at vi tok kontakt med Levanger kommune, der var de ansvarlige på ferie. Vi tok derfor kontakt med Hilde Ely-Aastrup i fylkesadministrasjonen i Nord-Trøndelag. I første omgang ble vi beroliget med at den lave vannstanden skyldtes svært lite regn, at hekkesesongen for fuglene var avsluttet og at vegetasjonen tålte variasjon i vannivået. Det ble fremhevet at det allerede var for mye vegetasjon i våtmarka (takrør).

I følge YR synes det som om det tørre været var begrenset, før juni var nedbøren faktisk over normalt. I juni kom det 41,6 mm (normalt 68,0), i juli 84,5 mm (normalt 95,0) og i august 82,8 mm (norm.87,0). Levanger kommune har opplyst at det i store deler av sommeren ble sluppet ut mer vann fra Hoklingen enn den fastsatte minstevannføringen.

Vår bekymring gjelder flere forhold. Vil tørrlegging av store områder og endringer i vannstand påvirke fiskebestanden (vesentlig ørret)? Kan de rødlistede elvemuslingen formere seg om ørreten forsvinner? Hvor ble all ålen av? Hva skjer med vannvegetasjonen? Og hvordan påvirkes fuglelivet i våtmarka som i sommer har vært "tørrmark"?

Vi dro derfor på befaring i hele vassdraget i andre halvpart juli. Både i Movatn og Hoklingen var det noe lavere vannstand enn normalt (anslått 20-30 cm). Hoklingen er demmet opp, og er vannkilde for Levanger kommune, og det holdes derfor noe vann tilbake ved tørre forhold. Av hensyn til elvemuslingene er det krav om minstevannføring i elva ned til Hammervatnet. Nesvatnet så ut til å ha tilnærmet normal vannstand (observert fra riksveien).

Deretter dro vi til vestenden av Hammervatnet der Hopla renner ut. Ved utløpet er det en gammel nåledemning, som synes å være svært lekk. Der ligger også Åsen settefisk AS. Settefiskanlegget forbruker svært store mengder vann. Bedriften resirkulerer ikke vannet, selv om daglig leder Morten Lund allerede i 2006 sa i tale til likesinnede at det ikke var noen vei utenom. (www.tekmar.no: Næringens eget syn på framtidig smoltproduksjon, siste slide, nr. 8)

Overraskende nok er det settefiskanlegget som registrerer vannstanden i Hammervatnet. Vi var der 22. juli, og en av de ansatte ved anlegget opplyste at vannstanden var ca. 70 cm under normalen. Vannet falt atskillig mer kommende uker, og var enda lavere da vi var tilbake i Åsen i midten av august. Vi gjorde "amatør-registrering" til ca. 90 cm. Ut fra det vi har sett, mener vi at det må være to hovedårsaker til den lave vannstanden:

- Settefiskanlegget overholder ikke krav fra NVE om å opprettholde jevn vannstand i Hammervatnet.
- Demningen ved utløpet er så utett at det slippes ut mer vann enn minstekravet til vannføring nedstrøms.

Hva vi har observert:

Vegetasjon

De hvite nøkkerosene i våtmarka er så godt som borte, de forsvant rundt århundreskiftet etter første runde med ekstremt lav vannstand. Det har alltid vært et bredt belte med hvite nøkkeroser på utsiden av takrørvegetasjonen i søndre bukt i reservatet. Det var også noen få røde nøkkeroser, hentet fra Nærøy og plantet av rektor ved Staup på 40-tallet. Alt er borte, nå er det kun noen få forekomster av gule nøkkeroser. De var ikke i østenden av vannet tidligere. Når nøkkerosene forsvinner, hva forsvinner av vegetasjon forøvrig? Kan endringen av vekstforhold forklare hvorfor takrørvegetasjonen øker? Den tidligere vakre bukta er nå nesten helt gjengrodd, slik dere påpekte allerede i 2009. Vi har også sett at de hvite nøkkeroser stadig dominerer i Nesvatnet, tilbakegangen i Hammervatnet skyldes altså ikke klimatiske forhold.

Fugler

Her har vi ikke spesielle observasjoner, men i år har vi ikke sett eller hørt toppdykker, sothøner og lom. Disse var ganske vanlige tidligere. Vi antar at Magne Husby, HiNT, sitter inne med systematiske registreringer. Hva skjer når vegetasjon tørker ut og forsvinner? Hva skjer med insektene? Matfatet for fuglene minker, blir det like rik hekking neste år? Nytt for oss er at det de siste årene har kommet traner, ørn og storskarv. (vi kan ikke huske å ha sett det tidligere, men tar forbehold om manglende interesse som yngre).

Fisk

I Hammervatnet har det vært tre fiskeslag, ørret, røyr og ål. Ørret har dominert, og det har vært rikelig med fisk. Bestanden har vært så bra at det har vært tillatt med fritt garnfiske (flytegarn). Tross tilbudet til allmenheten har det aldri vært mange tilreisende garnfiskere. Før var det nesten vanlig å trække på ål når vi skulle bade, det opplever vi ikke lenger. Ålen har jo vært totalfredet en del år, og man skulle tro at bestanden burde øke, eller er reduksjonen i Hammervatnet en følge av en generell nedgang i bestanden?

Der Fossingelva renner ut i Hammervatnet er det en lang sandgrunne, den har vært tørrlagt i hele sommer. All ørret går ikke opp i elver og bekker for å gyte, noen gyter i grus ved utløpet av vassdrag. Ørretyngel lever av fjærmygg-larver i den litoriske sone, dybde 0,5 - 2 m. Når sonen tørrlegges, har det trolig betydning for yngelens næringstilgang. Vanligvis er det rikelig med ørretyngel ved elveoset, det er det selvfølgelig ikke nå siden bukta nesten er tørrlagt. Hvordan vil fiskebestanden greie seg? Vi har satt noen bunngarn i år og i fjor, og det har blitt merkbart mindre fisk, men den er større. Skyldes dette manglende tilvekst?

Eivemuslinger

Det er rødlistede eivemuslinger i Fossingelva, og det er definert krav om minstevannføring i elva. Muslingenes larver er avhengige av å leve som parasitter i gjellene på ørret. Hvordan skal muslingene kunne formere seg hvis ørretbestanden reduseres?

Hva kan gjøres?

Vi søsken er amatører med hensyn til alle relevante fagområder, men vi har sett forandringer i løpet av de siste 15-20 årene som bekymrer oss. Disse endringene faller i tid sammen med opptrapping av produksjonen i settefiskanlegget.

Vi viser til brev fra NVE til Åsen settefisk AS vedrørende legging av rør fra settefiskanlegget opp til Hammervatnet, datert 21.mai 2010. Se spesielt side 2, sitat:

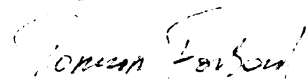
"Forutsetning er at vannuttaket ikke øker i forhold til dagens uttak.... ..Forholdene til Hammervatnet naturreservat og truede fuglearter veier i denne sammenheng tungt... ..Registreringene viser at vannstanden i perioden f.o.m. 2002 t.o.m. april 2010 varierer mellom -104 og + 128 cm i forhold til det etablerte vannstandsmerket....."

Det vises også til den biologiske statusrapporten dere framla i 2009 om at bestanden av sothøne og horndykker har gått tilbake. NVE skriver at de på bakgrunn av dette vurderte å kalle vannuttaket inn til konsesjonsbehandling. jf.§66 i vannressursloven. Hva skjedde videre?

Vi skriver dette til deg i håp om at du/dere kan hjelpe oss videre, det er umulig å sitte stille og bare se på forandringene. Etter vårt syn bør Levanger kommune sjekke om demningen ved utløpet fra Hammervatnet slipper gjennom for mye vann, og eventuelt utbedre lekkasjen. Videre bør vannforbruket i settefiskanlegget kontrolleres, og et eventuelt overforbruk bringes til opphør. For å nå frem med dette, trenger vi faglig belegg for at slike tiltak er nødvendige. Du og dine kolleger har både kunnskap og erfaring rundt denne typen problemstillinger, og vi ville bli glade for innspill fra dere som kunne styrke saken.

Vi håper på et svar som kan bidra til å opprettholde den økologiske balansen i Hammervatnet.

Vennlig hilsen

Torunn Forbord

torunnforbord@gmail.com

Marit Forbord

mforbord@online.no

Bjørn Forbord

bforbord@gmail.no